

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja
Komisja Kultury i Środków Przekazu
KSP-021-5/2017

Druk nr 2169
Warszawa, 14 grudnia 2017 r.

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 33 regulaminu Sejmu Komisja Kultury i Środków Przekazu wnosi projekt uchwały:

**- w sprawie uczczenia 100-lecia Polskiego
Towarzystwa Geograficznego.**

Do reprezentowania Komisji w pracach nad projektem uchwały została upoważniona poseł Małgorzata Chmiel.

Przewodnicząca Komisji

(-) Elżbieta Kruk

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

z dnia

w sprawie uczczenia 100-lecia Polskiego Towarzystwa Geograficznego

W dniu 27 stycznia 1918 roku zostało założone w Warszawie Polskie Towarzystwo Geograficzne, jako jedna z pierwszych organizacji naukowych, powstających wraz z odradzaniem się Rzeczypospolitej Polskiej. Jego założycielami byli wybitni uczeni, nauczyciele, społecznicy, patrioci.

Towarzystwo odegrało wówczas niezwykle ważną rolę w integracji terytorialnej Polski po okresie zaborów. Opracowania geografów, zwłaszcza prof. Eugeniusza Romera, istotnie ułatwiły wytyczenie podczas Konferencji Paryskiej granic odrodzonej Polski. Po odzyskaniu niepodległości geografowie podjęli prace nad efektywnym rozwojem kraju, jak też szeroką akcją edukacyjną, patriotyczną i wychowawczą, służącą podniesieniu świadomości narodowej i społecznej. Towarzystwo działało też w latach II wojny światowej, tracąc z rąk okupantów niemieckich i sowieckich wielu swoich członków. Potem aktywnie włączyło się w proces odbudowy zniszczonej Polski, w tym zagospodarowania tzw. Ziem Odzyskanych. Geografowie brali udział w opracowaniu wszystkich koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju, w pracach nad zmianami podziału administracyjnego, diagnozowaniu i prognozowaniu zmian przyrodniczych i społeczno-gospodarczych, planach ochrony środowiska i krajobrazu.

Ważną rolę edukacyjną spełniają organizowane od 1974 roku Olimpiady Geograficzne dla uczniów szkół średnich. Miarą uznania dla geografii polskiej na arenie międzynarodowej był m.in. wybór prof. Stanisława Leszczyckiego na Prezydenta Międzynarodowej Unii Geograficznej (1968-1972).

W setną rocznicę powstania Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wyraża uznanie i szacunek dla Polskiego Towarzystwa Geograficznego oraz całego środowiska polskich geografów. Na szczególne podkreślenie zasługuje wielki wkład Towarzystwa i jego członków w budowę niepodległej Polski, w poznanie i określenie terytorium państwa polskiego, w rozwój polskiej nauki, w proces kształtowania tożsamości narodowej, wychowania obywatelskiego oraz postawy patriotycznej społeczeństwa, w tym wielu pokoleń młodzieży.

UZASADNIENIE

W XIX w. towarzystwa geograficzne funkcjonowały już w kilku krajach europejskich. Ich siedziby mieściły się w Paryżu (od 1821), Berlinie (1828), w Londynie (1830), Sankt Petersburgu (1845) i Wiedniu (1856). Wtedy też pojawiły się pierwsze próby zjednoczenia polskich geografów (inicjatywa Wacława Nałkowskiego, 1886 r.). Restrykcyjne przepisy władz zaborczych uniemożliwiały jednak powstanie na ziemiach Rzeczypospolitej polskich organizacji naukowych. Rozmowy na temat utworzenia stowarzyszenia geograficznego podjęto dopiero pod koniec 1917 roku. Towarzystwo zostało założone w Warszawie 27 stycznia 1918 r. i od początku aktywnie zaangażowało się w dzieło tworzenia niepodległego Państwa Polskiego oraz odbudowy państwowości polskiej. Wśród założycieli byli wybitni polscy uczeni, nauczyciele i społecznicy, ale także wielcy patrioci, m.in. Antoni Bolesław Dobrowolski, Stanisław Lencewicz, Jan Lewiński i Stanisław Poniąkowski, Ludomir Sawicki, Jerzy Loth, Antoni Sujkowski, Regina Fleszarowa, Władysław Gorczyński, Stanisław Koszutski, Anna Nałkowska, Bolesław Olszewicz, Władysław Smosarski, Paweł Sosnowski. Głównym celem było zjednoczenie środowiska geografów podzielonego ponad wiekową niewolą. Geografowie, zwłaszcza Eugeniusz Romer, odegrali główną rolę w procesie ustalania ostatecznego kształtu granic niepodległej Polski. Przy ich ustalaniu uczestnicy Konferencji Paryskiej (1919-1920) bazowali przede wszystkim na opublikowanym przez E. Romera w 1916 r. *Atlasie Statystyczno-Geograficznym*.

Bezpośrednio po zakończeniu I wojny światowej pojawiły się prace, kreślące zadania geografii w procesie integracji ziem polskich. Doprowadzono do ujednoczenia nazewnictwa geograficznego, zróżnicowanego w poszczególnych zaborach. Towarzystwo wykazywało wielkie zaangażowanie w proces likwidacji przestrzennych kontrastów wynikających z wieloletniego podziału ziem Rzeczypospolitej między trzy państwa zaborcze. Dla potrzeb gospodarki narodowej podjęto badania naszych ziem pod względem fizyczno-geograficznym i społeczno-gospodarczym. Członkowie Towarzystwa mieli znaczący udział w tworzeniu koncepcji okręgów gospodarczych, byli pionierami planowania przestrzennego i regionalnego.

Towarzystwo było i jest nadal stowarzyszeniem nie tylko naukowym, ale również o silnej tradycji obywatelskiej, społecznej i patriotycznej. Motyw patriotyczny zawsze był obecny w polskiej geografii. W okresie międzywojennym przejawiało się to m.in. w manifestacyjnych Zjazdach Zrzeszenia Polskich Nauczycieli Geografii, podkreślających polski charakter Pomorza, Gdańska i Górnego Śląska.

Geografowie stanowili tę część polskiej inteligencji, przeciw której w pierwszej kolejności skierowała się nienawiść okupantów niemieckich, a następnie sowieckich. Szczególnie w tym czasie członkowie Towarzystwa walczyli o zachowanie w społeczeństwie ducha polskości. Odbywały się tajne zebrania Towarzystwa. Podejmowano walkę z wrogiem niemieckim i sowieckim na polu walki, ale również na niwie naukowej, publikując różne opracowania w wydawnictwach konspiracyjnych, np. Armii Krajowej. Angażowano się w tajne nauczanie na poziomie uniwersyteckim i szkolnym. Prowadzono je nawet w ekstremalnie trudnych warunkach, w obozach koncentracyjnych i jenieckich, łagrach. Pełniono odpowiedzialne funkcje w Państwie Podziemnym i w Armii Krajowej (m.in. w utworzonym w 1943 r. Szefostwie Służby Geograficznej KG AK o kryptonimie „Schronisko”). Geografowie uczestniczyli też w pracach przygotowujących stanowisko Polski odnośnie spodziewanych po wojnie zmian granic państwowych (Eugeniusz Romer, Stanisław Leszczycki, Stanisław Pietkiewicz, Edward Rühle, Józef Szaflarski, Antoni Wrzosek). Na zlecenie Delegatury Rządu RP na Kraj opracowano zasady zasiedlenia przyszłych terenów zachodnich (m.in. Antoni Wrzosek, 1942). Wielu członków za manifestowaną postawę geografa-Polaka zapłaciło najwyższą cenę – własne życie. Prowadzony na śmierć w obozie Mauthausen Gusen 17 września 1941 roku docent UJ Wiktor Rudolf Ormicki powiedział: *„Idę [...] ze spokojem. Idę w tym głębokim przeświadczeniu, że nie ginę na marne, że to wszystko dla Polski”*.

Po wojnie Polskie Towarzystwo Geograficzne aktywnie włączyło się w proces odbudowy zniszczonej Polski i zagospodarowania tzw. Ziemi Odzyskanych. Geografowie brali udział w opracowaniu wszystkich koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju, w pracach nad zmianami podziału administracyjnego, prognozowaniu zmian społeczno-gospodarczych, planach ochrony środowiska, krajobrazu itd. Współcześnie aktywnie uczestniczą w działaniach na rzecz

odpowiedzialnego udziału Polski w strukturach Unii Europejskiej oraz opracowaniu strategii i planów rozwoju na wszystkich szczeblach administracji samorządowej. Jednym z podstawowych celów działania Towarzystwa jest kształtowanie społecznej świadomości geograficznej. W tym zakresie ważną rolę edukacyjną spełniają organizowane od 1974 roku Olimpiady Geograficzne dla uczniów szkół średnich. Młodzi Polacy wielokrotnie zwyciężali indywidualnie i drużynowo w Międzynarodowych Olimpiadach Geograficznych.

Towarzystwo wniosło też znaczący dorobek do geografii światowej. Pomimo „żelaznej kurtyny” polscy geografowie z sukcesem rozwijali współpracę międzynarodową, w tym z krajami zachodnimi. Polska stała się centralnym miejscem spotkań geografów świata wschodniego i zachodniego. Miarą uznania dla naszej geografii na arenie międzynarodowej był wybór jedyne go jak dotąd Polaka, Stanisława Leszczyckiego, na Przewodniczącego Międzynarodowej Unii Geograficznej (1968-1972).

Współcześnie Polskie Towarzystwo Geograficzne jest największą organizacją naukowo-zawodową i społeczną geografów, skupiającą przedstawicieli wszystkich subdyscyplin i specjalności geograficznych. W 2006 roku Towarzystwo zostało wpisane na listę organizacji pożytku publicznego.

Kalendarz uroczystości jubileuszowych rozpoczął się już w dniach 1-4 czerwca 2016 r. prestiżową Wystawą ilustrującą tradycje polskiej geografii oraz Międzynarodowym Kongresem Geograficznym w Paryżu, który odbywał się w Ambasadzie RP, Bibliotece Polskiej oraz w Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk. Honorowy Patronat nad Wystawą i Konferencją objęli ówczesny Ambasador RP w Paryżu dr Andrzej Byrt oraz Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. med. Wojciech Nowak.

W roku stulecia przewidywane są różne konferencje, w tym: jubileuszowe spotkanie Polskiego Towarzystwa Geograficznego w Warszawie w dniu 27 stycznia 2018 r., Kongres Polskiej Geografii w Warszawie zwołany z okazji 100-lecia Towarzystwa i 100-lecia Geografii w Uniwersytecie Warszawskim (12-14 kwietnia 2018 r.), Konferencja pt. *Rola geografii w utrwalaniu niepodległości Polski i w Jej rozwoju* (Kraków, 21-23 czerwca 2018), Konferencja pt. *Geografia jako nauka aplikacyjna*

(Warszawa, grudzień 2018), liczne wystawy oraz specjalne wydawnictwa. Podkreśleniem rangi wydarzenia jest uchwała Komitetu Nauk Geograficznych Polskiej Akademii Nauk z 2015 r. o uznaniu Roku Jubileuszowego 2018 ***Rokiem Polskiej Geografii***.